

Gospođa Hilari Rodham Klinton

(Hillary Rodham Clinton)

United States Secretary of State

Otvoreno pismo

Srebrenica:

Obećanje ili ledeni brijeg američke vanjske politike

Posao koji se treba završiti i obećanje koje se treba ispuniti

Autori:

Dr. Mustafa Cerić

Predsjednik Senata Bošnjačke akademije nauka i umjetnosti (BANU)

Haris Hromić

Redovni član Bošnjačke akademije nauka i umjetnosti (BANU) i Predsjednik Nadzornog Odbora Savjetodavnog vijeća za Bosnu i Hercegovinu u Vašingtonu (ACBIH)

Vaša Ekselencijo Klinton,

Mi osjećamo svojom obavezom a što je Vaše pravo da saznate kako sad za sada šutljiva većina bosanskog naroda razumije svoju prošlost i zamišlja svoju budućnost nakon iskustva genocida koji nije viđen nakon najvećeg zla - Holokausta. Ovim otvorenim pismom želimo Vam skrenuti pažnju na činjenicu da su rezultati genocida u Bosni i Hercegovini jako vidljivi što neke ljude čini da misle da se genocid isplati i da ratni zločinci mogu uživati u svom zločinu protiv čovječnosti. Mi vjerujemo da je Amerika bila na pravoj strani u nedavnoj bolnoj povijesti Bosne i Hercegovini te da će nastaviti da bude na strani istine, pravde, mira i pomirenja u našoj zemlji.

Stoga mi želimo kazati da je 29. avgusta, 2008. godine, bivši vođa bosanskih Srba, dr. Radovan Karadžić odbio izjasniti se u vezi 11 tačaka optužnice pred Međunarodnim tribunalom za zločine u bivšoj Jugoslaviji (ICTY). Optužbe su obuhvatale genocid i zločine protiv čovječnosti tokom rata u Bosni i Hercegovini 1992-1995.god. Sudija Bonomy je u ime Karadžića upisao "ne osjeća se krivim" po 11 tačaka optužnice:

* Dvije tačke za genocid (Član 4. Statuta – genocid i umješanost u genocid),

BANU

* Pet tačaka za zločine protiv čovječnosti (Član 5. Statuta – istrebljenje, ubistvo, progoni na političkim, rasnim i vjerskim osnovama, progoni, nehumana postupanja, (nasilno premještanje)),

* Tri tačke za kršenje zakona i običaja rata (Član 3. Statuta – ubistvo, nezakonito nanošenje straha civilima, uzimanje talaca), i

* Jedna tačka za teška kršenja Ženevske konvencije (Član 2. – ubistvo s predumišljajem)

Dr. Karadžić je optužen za planiranje širokog spektra zločina uključujući masovni pokolj više od 8.000 Bošnjaka (bosanskih muslimana) u Srebrenici u julu, 1995. godine koje je ICTY u slučaju Krstić već presudio kao genocid, kao i za zločine koji su pratili zvjerstva počinjena tokom trogodišnje opsade Sarajeva.

Dr. Karadžić je upravljao i omogućio uspostavljanje Republike Srpske koja je konačno odobrena u okviru Dejtonskog mirovnog sporazuma kao priznanje ratne stvarnosti na terenu, a koja danas vlada zemljom. Republika Srpska je vještačka anomalija novije bosanske historije i kao takva ne može biti dio pravednog rješenja.

Ostavština dr. Karadžića i dalje živi!

“Bilo da se radi o poslu ili vladavini, ono što je neposredno izbija na površinu, a ono što je važno obično pada na dno... Imao sam običaj sebi kazati... sjeti se i otiđi na dno, istraj na strateškim pitanjima, jer ona će ostati kao zavjet...”¹ Ovo su riječi gosp. Antoni Lejka (Anthony Lake), bivšeg savjetnika za nacionalnu sigurnost predsjednika Clintona i vodećeg člana tima za vanjsku politiku Senatora Obame tokom izborne kampanje, koji je određivao ton vanjske politike tadašnjeg Senatora, a sada predsjednika Baracka Husseina Obame. Važno je naglasiti da je gosp. Lejk bio glavni planer Clintonove vanjske politike posebice u Bosni koja je dosegla vrhunac sa pokojnim ambasadorom Richardom Holbrookom koji je okupio sve strane da potpišu Dejtonski mirovni sporazum i zaustave nastavak genocida u Bosni i Hercegovini.

Danas, Bosna i Hercegovina se uistinu uklapa u mudrost po kojoj treba ići na dno u potrazi za naslijeđem kojeg baštini vanjska politika Administracije predsjednika Obame; zavjetom *otklanjanja rezultata genocida*. Ovaj zavjet, ukoliko se ispuni, može se pokazati jednim od najvećih doprinosa i po svoj prilici katalizatora za obnovu američkog kredibiliteta i vođstva, posebice kada se radi o muslimanskom svijetu.

I premda je nužno priznati da je Dejtonski mirovni sporazum okončao sukob i spasio živote očuvavši međunarodne granice Bosne i Hercegovine, on je napravio vlast sastavljenu od dva politički podijeljena i etnički vođena polu-autonomna entiteta otprilike iste veličine – bošnjačko-hrvatsku Federaciju i Republiku Srpsku kojom upravljaju bosanski Srbi.

---

¹ Anthony Lake, Interview za PBS sa Chris Buryem, September, 2000. godine

BANU

Ono što je široko prepoznato, a po pitanju čega nije ništa učinjeno u ovom modelu koji traje do danas, a koji se ogleda u svojoj dupliciranoj i neodrživoj strukturi vlasti na nivou entiteta, jeste da on priznaje superiornost prava etničkih većina, uključujući i one napravljene kao rezultat etničkog čišćenja i genocida (vidjeti mape etničkog sastava prije i poslije rata). Ovaj model je pružio pravo na ekskluzivno upravljanje vlašću etničkim grupama što je doseglo vrhunac u nepostojanju principa jedan čovjek – jedan glas širom zemlje.

Tokom rata u Bosni i Hercegovini, Senator Bajden (Biden) je izjavio da je "dozvoliti ljudima koji su pokrenuli politiku genocida u Evropi tokom 1990-tih da bi upravo dobili ono što su htjeli, apsolutna kapitulacija. To je katastrofa." Danas uviđamo gledajući u Bosnu i Hercegovinu, da trenutno stanje stvari nije daleko od ratnih planova dr. Karadžića.

I dok su poginuli u ratu i žrtve genocida u Bosni i Hercegovini trajno stanje, nagrada za genocid to ne smije biti. Uistinu, to bi značilo apsolutnu kapitulaciju ljudske časti.

Vraćanje Bosne i Hercegovine u prvi plan

Bosna i Hercegovina će se, ukoliko se s njom pravilno postupi, pokazati kao ključni faktor za izgradnju povjerenja i vraćanje kredibiliteta američkoj vanjskoj politici.

Poništavanje nagrade za genocid u Bosni i Hercegovini je valuta kredibiliteta koju će Sjedinjene Države moći razviti u procesu ponovne izgradnje njene reputacije i poštovanja širom svijeta. Postignuće takvog jednog jedinstvenog historijskog čina biće nemoguće poricati od strane bilo koje nacije, posebice onih u muslimanskom svijetu! Imajući u vidu njenu veliku muslimansku populaciju, Bosna i Hercegovina bi mogla biti najuvjerljiviji branitelj ili zaštitni znak američke vanjske politike.

Jednom ograničena kao društvo zaboravljeno u tranziciji bila je mjesto nesigurnih i ugroženih ljudi. Današnja Bosna i Hercegovina, podijeljena nacija, bori se da omogući demokratiju za sve. Bosanski narod sve više gubi povjerenje u svoju prosperitetnu budućnost, budućnost koju će biti teško postići bez ponovnog angažiranja američkog liderstva.

Bosna i Hercegovina posjeduje potencijal da omogući odlučujući dokaz predanosti Amerike i njene sposobnosti da podupre najviše standarde ljudskog dostojanstva van svojih granica bez obzira koliko dugo trebalo da se popravi ljudsko stanje do tačke gdje će se povratiti ljudsko dostojanstvo.

Ali, prije razmatranja pragmatične vrijednosti i karaktera zavjeta *otklanjanja rezultata genocida* u Bosni i Hercegovini, kao i pitanja, zašto je to i ostvarivo i pravovremeno da se učini najvišom tačkom agende u novom dobu američke diplomacije, dopustite nam da objasnimo zbog čega nam je moralni imperativ djelovati mimo postignuća Dejtonskog mirovnog sporazuma.

BANU

Šta treba uraditi?

Etika Dejtonskog sporazuma se često razmatra ali nikada nije uvjerljiva. Razlog je jednostavan. Potraga za istinom i pravdom u kontekstu paraliziranih političkih realnosti suparničkih motivacija iz ratnog vremena ograničena je donošenjem sporazuma koji ne može biti dugoročan. Ovo je napose istina u kontekstu u kojem su počinjeni ratni zločini.

Kao što ukazuje Valcer (Walzer) "... moralni diskurs je uvijek osumnjičenik, a rat je samo ekstremni slučaj anarhije moralnih značenja... Nužne prosudbe su u ovom smislu uvijek retrosektivne po svom karakteru – djelo historičara, a ne političkih činilaca."²

Retrospektivni pristup kojeg koriste historičari je koristan za određivanje konteksta, ali ni u kom slučaju nije dovoljan za opravdavanje *ex post* moralnosti (zasnovane na aktualnim rezultatima) proizišle iz uvjeta nasilnog sukoba. Dakle, moralnost treba razumjeti kao onu koja jedino posjeduje *ex ante* kvalitetu kao što i njena istinska priroda treba biti univerzalna i nepromjenljiva čak ako je to i u njenoj minimalističkoj formi koja osigurava ogromne kulturološke razlike.

Prema tome, imajući u vidu svu kompleksnost Bosne i Hercegovine, polazna tačka rasprave treba biti suglasnost o onome što je moralno prihvatljivo izvan konteksta bilo kojeg konkretnog rata već radije unutar konteksta čovječnosti. Čovječnost ili humanizam je jedini istinski kontekst kojeg svi mi dijelimo. U ovom kontekstu genocid je zlo i treba biti osuđeno, a ne nagrađivano.

I dok genocid u Srebrenici posebice, a genocid u Bosni u Hercegovini općenito, nisu bili predmet takvih sagledavanja tokom vremena ratne neodređenosti, odgovornost da se spriječi, kazni i suzbije genocid, kao što je određeno u Konvenciji o genocidu, izbila je na površinu nakon presude Međunarodnog tribunala za bivšu Jugoslaviju (ICTY) u slučaju Tužilaštvo protiv Krstića. Ova historijski važna presuda pokopala je bilo kakve sumnje o pravnom karakteru masakra u Srebrenici. Žalbeno vijeće ICTY-a jednoglasno je presudilo da je to bio čin genocida. Kao što odluka Vijeća kaže:

*"Nastojeći eliminirati dio bosanskih Muslimana, snage bosanskih Srba su počinile genocid. Oni su odredili za uništenje četrdeset hiljada [40,000] Muslimana stanovnika Srebrenice, koji su kao grupa predstavljali bosanske Muslimane općenito. Žalbeno vijeće s potpunim uvjerenjem izjavljuje da pravda osuđuje, odgovarajućim formulacijama, ogromnu i trajnu štetu koja je nanesena i pokolj u Srebrenici naziva njegovim pravim imenom: genocid. Odgovorni će nositi ovu stigmatu, i ona će služiti kao upozorenje za budućnost svima onima koji pomisle da počine takvo gnusno djelo."*³

---

² Walzer, *Just and Unjust Wars*, str. 11.

³ Prosecutor v. Radislav Krstic [2004] ICTY 7 (19 April 2004) Case No: IT-98-33-A,

BANU

Kad god nam se pruži prilika da napravimo jedan bolji narativ za historičare u budućnosti, korektivno djelovanje, uz olakšavajuću okolnost što situaciju možemo razumijevati iz neposredne blizine, je puki minimum kojeg moramo prihvatiti. Pošto nismo oglasili kraj historije u Bosni, pitanje je da li je ili ne vođeni rat i sklopljeni mir bio pravedan, ili u najmanjem iako opravdano nužan sa svim svojim nedostacima, treba biti preispitan.

U Bosni i Hercegovini Amerika je bila suočena sa neposrednim izborom između pravde i legitimnosti s jedne strane i učinkovitosti ili efikasnosti, s druge. Osvrćući se unazad, jasno je da je efikasnost preovladala nad pravdom u nastojanju da se zaustavi rat. Zaustavljanje gubitaka ljudskih života i strahota genocida bilo je drugorazredno osiguravanju i pravljenju ustupaka srpskom vođstvu priznajući učinkovitost etničkog čišćenja i genocida. Dodjeljivanje ekskluzivne etničke teritorije i uprave nad polovinom zemlje, etnički ekskluzivnih policijskih snaga, etnički ekskluzivnog sistema glasanja i etnički ekskluzivno ime entiteta koji se zove Republika Srpska, u to vrijeme izgledalo je nužno. Ovo je bila bolna odluka koja nije donešena lahko.

Imajući sve u vidu, podnošljivo je smatrati Dejtonski sporazum etičkim u vrijeme njegovog sačinjavanja, međutim, bilo bi nemoralno ne doživjeti njegovo razvijanje. Sami elementi i činioци koji su u to vrijeme Dejton učinili mogućim su elementi koji danas čine Dejton nestabilnim i nepravednim.

Amerika i njeni evropski saveznici se suočavaju sa izborom da li će potaknuti promjenu i dovršiti proces izgradnje države ili odugovlačiti ka pasivnoj transformaciji kojoj će zasigurno trebati decenije bez izvjesnosti rezultata; na taj način vjerovatno osiguravajući ostavštini dr. Karadžića da bude sačuvana.

Kazano riječima Valcera "*Važno je naglasiti da moralnost rata nije fiksirana stvarnim aktivnostima vojnika već stavovima ljudskog roda.*"⁴ Ovdje, pronalazimo čvrsto uporište u široko zasnovanoj podršci principima Konvencije o genocidu od svih relevantnih strana u ratu u Bosni i Hercegovini. Stoga, opravdano je tvrditi da je etika međunarodnih pitanja sazrijela do te mjere da možemo slobodno i efikasno identificirati i etičke greške i strukturalne zapreke i zajednički raditi da ih ispravimo, bez izbora na vođstvo.

Konačno, od suštinske je važnosti da prepoznamo da smjer djelovanja u budućnosti može biti iscrtan bez tereta kompromisa učinjenih tokom ratnog doba zbog nepotpunog poznavanja i razumijevanja i ograničenog polja djelovanja.

Elementi otklanjanja rezultata genocida

---

⁴ Walzer, *Just and Unjust Wars*, str. 15.

BANU

Dejtonski sporazum je podario nekoliko ustupaka bosanskim Srbima koji se mogu okvalificirati kao nagrada za genocid. Dejton je u stvarnosti dao Srbima pravo veta na svo zakonodavstvo koje se tiče odluka na državnom nivou a posebice onih u Republici Srpskoj koje sada napredak čini taocem. Zarad mira Dejton je bosanskim Srbima dao konačnu nagradu – pravo na etnički očišćene teritorije.

Konkretnije, Dejton je osigurao:

- 1.) Etnički diskriminirajuće ime Republika Srpska.
- 2.) Odustajanje od principa jedan čovjek – jedan glas u nacionalnom izbornom procesu što je nametnulo etnički ekskluzivitet kao preduslov za obavljanje javne funkcije.
- 3.) Etnički ekskluzivnu policiju na entitetskom nivou, što je nastavak ili produženje istih onih snaga koje su počinile genocid i etničko čišćenje.⁵
- 4.) Regije poput Srebrenice gdje je nesporno donesena presuda za genocid ostaju pod ekskluzivnom jurisdikcijom Republike Srpske.

Ispravljanje ove četiri nagrade za genocid bi dotaklo puki minimum nedaća proisteklih iz genocida u Srebrenici i etničkog čišćenja i činilo bi uspjeh u *otklanjanju rezultata genocida*. Čak ukoliko teritorijalne podjele Bosne i Hercegovine i ostanu istovjetne, sve dok regioni u kojima je dokazan genocid kao što je Srebrenica budu postale predmetom direktne kontrole i brige Države a ne entiteta, rješavanje i liječenje ovih četiri elementa i dalje bi se smatralo uspjehom u eliminiranju nagrade za genocid.

Iako se fizički gubitak stanovništva možda nikada neće ponovno obnoviti, obnavljanje ljudskog dostojanstva i demokratskih principa jednakog učešća i jednakosti su bez sumnje ostvarivi unatoč veto-pravima dodijeljenih Dejtonom.

Kao priznanje ove presudne greške dodjeljivanja prava veta po kojemu 1/4 parlamentaraca u Republici Srpskoj može spriječiti donošenje bilo kojeg zakona, nije iznenađujuće da je bilo nužno uvesti Bonske ovlasti 1997.godine. Bonske ovlasti dale su Visokom predstavniku Međunarodne zajednice apsolutno ovlaštenje da donosi zakonske akte kada je to potrebno. Do danas, Bonske ovlasti zajedno sa Ustavnim i Državnim sudom BiH, ostaju najefikasnija sredstva za ispravljanje strukturalnih prepreka u postratnoj Bosni i Hercegovini.

---

⁵ Dokaz ovome je nedavno objavljivanje nalaza u Izvještaju Komisije za Srebrenicu RS-a čiji je nominalni cilj bio identificirati i privesti pravdi one koji su učestvovali u srebreničkom genocidu. Tadašnji Visoki predstavnik Lord Ashdown u svom odgovoru premijeru RS-a Bukejloviću nedvosmisleno je ukazao da Ministarstvo unutarnjih poslova RS-a "nije dostavilo pojedinačne podatke za nekoliko stotina pojedinaca angažiranih u Srebrenici u julu 1995. godine pod direktnim ili indirektnim okriljem RS-a". Još više šokirajuće, Visoki predstavnik je zaključio da komisija "mora kompletirati listu imena, koja trenutno stoji na brojci 892, onih upletenih u masakr koji su trenutno zaposleni u institucijama BiH ili RS, i proslijediti kompletiranu listu od "25 hiljada pojedinaca raspoređenih u regiji Srebrenice u julu 1995. godine, bez određivanja koji od ovih pojedinaca su bili dodijeljeni jedinicama involviranim u masakr." Ova situacija još uvijek ostaje netretirana. (Office of the High Representative, Press Release, High Representative Says Srebrenica Working Group Must Be Reconvened Without Delay, April 20, 2005)

BANU

Zašto je vrijeme za akciju sada i zašto je ona moguća

Na moralnost političkog djelovanja i njegove rezultate utiču željeni ciljevi kreatora politike, a ograničavaju ih za to raspoloživa sredstva.

Moralno opredjeljenje često nije dovoljno da nas pokrene u akciju posebice u oblasti vanjske politike. Ali kada se činjenje ispravne stvari podudara sa osiguravanjem stabilnosti, održavanjem ključnog geopolitičkog utjecaja i demokratskog poretka, dok istovremeno to stvara valutu kredibiliteta koja može biti investirana u obnavljanje ugleda i jačanje odnosa sa sve više skeptičnim muslimanskim svijetom, moralni imperativ da se djeluje je mnogo lakše slijediti. Najvažnije od svega, bićemo u stanju sve to postići uz minimalne troškove koji će se nasloniti na ono što je već postignuto. Ovo je veoma efikasno rješenje koje se, iznenađujuće, može pokazati i kao veoma jeftino.

Mi smo danas daleko od ranih upozorenja Senatora Bajdena (Bidena) tokom 1991. godine kada je njegovo uplitanje na Balkanu bilo isprovocirano srpskim napadom na ljudski dignitet. Tadašnji ratni volonterski naponi Senatora Bajdena da spasi Bosnu i Hercegovinu počeli su još 1992. godine kada je predložio rezoluciju u Kongresu Sjedinjenih Država koja je tražila od Bušove (Bush) administracije da uputi humanitarnu pomoć i odobri 50 miliona dolara vojne pomoći Bosni i Hercegovini kako bi se osiguralo da hrana i medicinske potreštine dođu do svojih odredišta. On je bio u stanju da traži i dobije pažnju američkih medija i mnogo je utjecao na formiranje i rezultate politike predsjednika Clintona prema Bosni i Hercegovini.

Senator Bajden je upotrijebio svoje iskustvo i kredibilitet u vanjskoj politici da potakne Administraciju predsjednika Clintona osiguravši ključni sastanak umnih ljudi sa gosp. Lejkom kako bi stvari bile iznesene na dnevni red predsjednika. Obojica ljudi su podržali skidanje UN-ovog embarga i vojnu intervenciju kako bi se zaustavili zločini u Bosni i Hercegovini i istražili ratni zločini. U isto vrijeme tim gosp. Lejka je zagovarao pristup "Podigni i udari" kojeg je podržao Senator Bajden.

Godine 1993. Senator Bajden je javno priznao zaštitnu nepodesnost u vezi plana da se oformi šest "sigurnih područja" oko opkoljenih bosanskih gradova uključujući Srebrenicu. On je priznao da je stepen obećane zaštite od strane UN-a, ispravno od strane Bosanaca okarakterisan kao zapadni eufemizam za izbjegličke logore i kapitulaciju.

Danas Senator Bajden nastavlja održavati svijest o neprekidnoj potrebi da se popravi stanje u Bosni i Hercegovini. Njegove skorašnje djelovanje u Senatu SAD-a odražavaju njegovo trajno potvrđeno gledište iz vremena rata koje je govorilo da je "dozvoliti ljudima koji su pokrenuli politiku genocida u Evropi tokom 1990-tih da bi dobili upravo ono što su htjeli, apsolutna kapitulacija. To je katastrofa."

U svom govoru u kojem je izrazio zahvalnost na časti što je izabran za dobitnika Nagrade Srebrenica 1995. God., koja je, odala priznanje za njegov istaknuti rad na očuvanju ljudskog

BANU

dostojanstva suočenog sa genocidom, Senator Bajden se zavjetovao da će slijediti ovo priznanje dostojnim djelovanjem naglašavajući ličnu obavezu da se izgradi pristojnija budućnost za Bosnu i Hercegovinu. On nikada nije bio u boljoj poziciji da uradi upravo to. Sada je realno da se učini odlučan napor američke vanjske politike kako bi se zatvorilo posljednje poglavlje knjige Dejtonskog mirovnog sporazuma i realiziralo *uklanjanje rezultata genocida*.

U smislu dobivanja podrške Kongresa za takvu akciju, veliki dio posla je već urađen. Činjenica da su srpske snage počinile agresiju i genocid u Bosni i Hercegovini od aprila 1992. do novembra, 1995. godine potvrđena je Rezolucijom Predstavničkog doma (House Resolution H.R Res 199) i Rezolucijom Senata (Senate Resolution S. Res 134 in the 109th Congress).

Kao dodatak ovim naporima je Rezolucija (H.R. Res 679) koja specifikira kompletniji set ciljeva potrebnih kako bi se *uklonili rezultati genocida*. Rezolucija (H.R. Res 679) je predstavljena od strane kongresmena Smita (Smith) u uskoj saradnji sa kongresmenom Karahanom (Carahan). U vrijeme pisanja Rezolucija (H.R. Res 679) je brojala 26 kosponzora, od kojih su 9 članovi Komiteta za vanjske poslove Kongresa, među kojima su vodeći glasovi vanjske politike u Predstavničkom domu, i možda najvažnije, brojni veliki podržavatelji Senatora Obame kao što su sam Karnahan, kongresmen Bernic Đonson (Bernice-Johnson), kongresmen Delahunt (Delahunt), kongresmen Li (Lee) i kongresmen Šakovski (Schakowsky).

Ocjena izvodljivosti

Od kraja rata 1995. godine brojni uvjeti su se promijenili koji sada povoljno utiču na mogućnost za potrebne reforme.

Najvažnije, Dejton je bio u stanju osigurati uvjete za smirivanje i stabiliziranje političkog ambijenta. Tokom vremena vojni kapacitet bosanskih Srba je značajno umanjen ako ne i neutraliziran. Srbija s druge strane ostaje preokupirana sa unutarnjim izazovima i gubitkom Kosova, na taj način iskazujući svoju okupiranost Bosnom i Hercegovinom neznatnom.

Evropski angažman u regionu potaknuo je demokratske reforme potrebne za članstvo u EU, iako nerado od strane bosanskih Srba. Opiranje dolazi primarno zbog potrebe za istim onim reformama koje smo naglasili u "Otklanjanju rezultata genocida" kao što su policija na državnom nivou i diskriminirajući sistem glasanja.

Sadašnje političke i ekonomske elite u Republici Srpskoj bi riskirale isuviše mnogo eskaliranjem bilo čime osim diplomatskim i vođenim okončanjem Dejtonske faze na putu do potpuno funkcionalne evropske države. Vođena tranzicija od Dejtonskog sporazuma bi trebala biti mudar izbor za vođstvo bosanskih Srba, imajući u vidu da bi ih mogućnost još jednog nasilnog konflikta, uključujući neminovne ekonomske posljedice, doveo u jednu slabu poziciju da zaštite Dejtonske dobiti.

BANU

Omogućavanje Bošnjacima i Hrvatima, ili u tom slučaju bosanskim Jevrejima ili bilo kom drugom nedeklarisanom građaninu, da ima pravo da bude biran na najveću javnu funkciju u Republici Srpskoj ne bi također trebao biti ključna stvar za postizanje dogovora. Pragmatično gledano, izborna realnost na lokalnom nivou bi i dalje dozvoljavala etničkim Srbima da ostanu na većini javnih funkcija pod jurisdikcijom sadašnje Republike Srpske jer Srbi sada čine i do 90 procenata biračkog tijela zbog efektivno sprovedenog etničkog čišćenja i dugotrajnog nastojanja da se stvore nepovoljni društveni i siguronosni uslovi za povratak izbjeglica i raseljenih lica, a što je dogovoreno u Annexu VII Dejtonskog mirovnog sporazuma. Demografija se po svoj prilici neće promijeniti u bliskoj budućnosti budući da su se obrasci migracije stabilizirali, a stanovništvo se uglavnom ponovno naselilo ili unutar ili između bosanskih entiteta ili međunarodno.

Danas, za razliku od dana nakon kraja rata mi imamo na raspolaganju i Bonske ovlasti koje određuju Visokog predstavnika kao konačni autoritet na sceni sa pravom da ukloni sa funkcije javne dužnosnike koji narušavaju pravne obaveze i Dejtonski mirovni sporazum, i da nametne zakone onako kako smatra da odgovaraju ukoliko zakonodavna tijela Bosne i Hercegovine to propuste učiniti.

K tome, sada imamo potpuno funkcionalan sudski sistem. Širok mandat Ustavnog suda BiH treba biti od posebnog interesa kada se radi o tretiranju glavnih reformskih pitanja. Državni sud Bosne i Hercegovine imajući nadležnost nad slučajevima koji se odnose na zakon na državnom nivou i apelacijsku jurisdikciju nad slučajevima koji su pokrenuti u entitetima, kao i Vijeće za ratne zločine koje je otvoreno u martu 2005. godine su također spremni da podrže zakonodavni proces.

Djelujući zajednički, Bonske ovlasti i sudski sistem će biti u stanju da tretiraju sve četiri neophodnosti za stabiliziranje Bosne i Hercegovine i Otklanjanje rezultata genocida kao što je ranije razmatrano. Mandat postoji. Ono što nedostaje je politička volja.

Konačno, trebamo biti u stanju privući i složiti se oko zajedničke predanosti osiguravanju snažnih i za bosansko biračko tijelo značajnih ekonomskih poticaja. Muslimanski svijet bi trebao na ovaj prijedlog gledati povoljno, budući da je on u osnovi glavni *quid pro quo* koji će zasigurno pridobiti nove prijatelje u ratu protiv terorizma.

Poticaji bi djelovali kao nagrada onima koji surađuju sa reformskim naporima i ignorisanje, ne nužno kažnjavanje, onih koji se protive procesu. Ovaj region je naučio reagirati na ekonomske poticaje.

Povrat vjerodostojnosti: stvaranje prilika za strateško prestrojavanje

BANU

Biti pravedan je prednost u kreiranju budućnosti a Amerika posjeduje na pretek dobre volje položene u Bosni i Hercegovini. Sa *otklonjenim rezultatima genocida* i ispunjenom pravdom Bosna i Hercegovina postaje valuta vjerodostojnosti koju Amerika može ponuditi muslimanskom svijetu da premosti nabreklu napuklinu kredibilitnosti.

U globalnim parametrima, ovo pitanje je sve važnije jer omogućava priliku da u povoljnom smjeru ispravi negativne percepcije američke hegemonije i evropske neodolučnosti. Osiguravajući ujedinjenu Bosansku državu koja je u stanju ispuniti sigurnost, ekonomsku održivost i pravdu za sve zasnovanu na principima ustavne demokratije demokratska ofanziva koja je sada u povlačenju širom muslimanskog svijeta bi imala novi dokaz izvodljivosti.

Imajući u vidu da su Bošnjaci pretprjeli genocid i da je pred njima još da osiguraju pravedan mir, uspjeh u otklanjanju rezultata genocida bi bio u stanju ušutkati kritičare međunarodnog angažmana Amerike. Još važnije uspjeh u Bosni i Hercegovini bi smanjio strahove o nedostatku tolerancije za muslimane u zapadnom svijetu.

Bilo je prilično korisno učestvovati na skorašnjoj konferenciji "Zajednička riječ" na Univerzitetu Yale, što je predstavljalo nastavak globalnog dijaloga između islama i kršćanstva. Ovaj poduhvat je zasnovan na dokumentu kojeg je 2007. godine potpisalo 138 muslimanskih učenjaka, vjerskih aktivista i lučonoša, a koji je bio usmjeren kršćanskim vođama nakon krize koju je prouzrokovalo nesretno kvalificiranje islama od strane Pape Benedikta XVI kao zle i nehumane religije u jednom predavanju koje je on održao na Regensburškom univerzitetu u Njemačkoj 12. septembra, 2006. godine.

Princ Ghazi bin Muhammad bin Talal iz Jordana, glavni pokretač ovog dijaloga okarakterisao je ovaj proces u svom obraćanju kao "naš globalni vjerski pravac". Dijalog predstavlja "jednakopravan mir a ne kapitulaciju". Dakako, Princ Ghazi je uočio uslove koji se razvijaju i neprijateljstva koja se povećavaju prema muslimanima u zapadnim zemljama na dovoljno visokim nivoima da iskaže zabrinutost zbog stvaranja jednog zatočeničkog kampa pa čak i koncentracionih logora. Bilo da se radi o stvarnoj percepciji ili samo pozivu na oprez, ovdje je zabrinutost jasna imajući u vidu da takvi komentari dolaze iz umjerene blisko-istočne zemlje koja je izuzetno dobro stojeća u američkim centrima moći.

Politički kapital *otklanjanja rezultata genocida* u Bosni i Hercegovini bi Sjedinjenim Državama donio neporecivu valutu vjerodostojnosti koju bismo mogli koristiti u ponovnom angažmanu sa muslimanskim svijetom u povjerenju, u nastojanju za ojačavanjem buduće pozicije Amerike u globalnim pitanjima a posebice na Bliskom Istoku. Ovo je, istini za volju, daleko važniji politički cilj, a Bosna i Hercegovina ovu zagonetku čini mnogo lakše rješivom.

Izlišno je govoriti da će razvijanje jakih ličnih i institucionalnih veza sa vođstvom muslimanskim zajednica koje su dobro povezane na globalnom nivou biti od pomoći u budućim diplomatskim naporima. Davanje prednosti tim odnosima treba biti stalna odlika nove američke diplomatije.

BANU

Očuvanje NATO jedinstva

Kao snaga promjene jasno je da Sjedinjene Države ne mogu biti neprijatelj svima; pogubno je. Ali, ne može biti ni prijatelj svima, jer bi to Ameriku učinilo nerelevantnom. Ono što se očekuje od Amerike jeste da bude principijelna i stratezijski orijentirana pri izboru saveznika koji su najvažniji u osiguravanju granica zapadnih demokracija. U ovom pogledu razvijanje održivih i pouzdanih graničnih saveznika među državama i narodima je od ključne važnosti za osiguravanje osjetljivog absorbenta udara na granici zapadnog svijeta.

Ostavljanje napuklina u građi zapadnog svijeta na putu ujedinjenja sa Istokom je greška. Bosna i Hercegovina je dio zapadnog svijeta koji još uvijek treba liječiti i integrirati u njegov demokratski i siguronosni okvir. Od ključne je važnosti da ova baza širećih demokratija nema napuklina u svom sastavu. Dajtonski sporazum ukoliko ostane nerazvijen bit će upravo ta napuklina koja ponovno može uzrokovati slabost i neodlučnost u kompleksnosti evropskih prioriteta i interesa.

Budući da je fizički u oklopu Evrope, Bosna i Balkan su važni dijelovi globalne sastavnice stabilnosti – a za ovu i slijedeću Administraciju Bosna i Hercegovina je i vrijeme i mjesto da se angažira na pogodan način.

Skoro otvoreno agresivno držanje Rusije je projektirano da se ocrta druga, možda ne fizička, ali sigurno politička linija interesa. Neodlučnost i pomiješani glasovi među zapadnim silama kada se radilo o ruskoj intervenciji u Gruziji su alarmirajući. NATO je pretrpio istu takvu boljku u Bosni i Hercegovini, ali se oporavio iako ne u potpunosti. Sa krizama se bori jedino jedinstvom, a nema ništa jače od jedinstva kada se radi ispravna stvar.

Genocid u Srebrenici i bosansko iskustvo u konačnici su se pokazali kao ujedinjujući faktor za NATO, premda su ponovno bili vođeni smišljenim američkim vođstvom. Srebrenica je bila početak NATO-ovog jedinstva a Kosovo njegov puni dokaz. Međutim, dok se krećemo istočno, trebamo biti u stanju finalizirati pitanje Bosne i Hercegovine budući da je veoma teško predvidjeti djelovanja ruskih suparnika i njihove namjere kako s ciljem presretanja bilo koje akcije oko Dejtonskog sporazuma i budućnosti RS-a. Gruzijски scenario u Bosni i Hercegovini bio bi poguban za kredibilitet i efikasnost NATO-a, i on bi zasigurno izazvao jedan prilično težak sukob.

Imajući u vidu kazano, *otklanjanje rezultata genocida* u Bosni i Hercegovini i finaliziranje stabilnog i pravednog demokratskog okvira vladavine za cijelu Bosnu i Hercegovinu bi značilo predanost osiguravanju dvorišta NATO-u s ciljem obezbjeđenja ljudskog dostojanstva u zapadnom svijetu, njegovoj predanosti demokratskoj vladavini, i najvažnije zajedničkoj sigurnosti i regionalnoj stabilnosti. Ovo je poruka koju moramo poslati u jasnu zapadnu sferu geopolitičkog utjecaja kojemu pripada Bosna i Hercegovina.

BANU

Ukoliko se dopusti da Rusija pretekne po pitanju budućeg statusa Republike Srpske to će biti katastrofalno.

Nedostatak odlučne i pravovremene akcije i nedostatak konsenzusa među članicama NATO-a tokom rata u Bosni i Hercegovini postali su teško breme sposobnosti, kredibiliteta i efikasnosti američke vanjske politike za vrijeme Clintonove administracije. Ovo se ne bi trebalo ponoviti.

Zaključak

Politika bez pravde je manjkava koliko je i život bez moralne svrhe isprazan. Demokratija bez jednakog učešća svih građana je i manjkava i isprazna.

Sa Dejtonskim sporazumom koji nije doživio svoj puni potencijal, nijedno vođstvo se ne pomalja na vidiku koje bi moglo razviti strukturu i ispraviti njegove nedostatke, a izjašnjavanje "ne osjećanja krivim" u slučaju dr. Karadžića pred Međunarodnim krivičnim sudom za bivšu Jugoslaviju (ICTY), sve zajedno demonstriraju da naslijeđe nagrađenog genocida i dalje živi!

Mnogi lideri su se borile protiv genocida a neki su ga uspjeli zaustaviti. Ali nijedan nije uspio u njegovom liječenju. Upravo ovo može biti jedinstvena prilika za američku diplomatiju da postigne to - nemoguće - zavještenje *uklanjanja rezultata genocida* ponovnim rađanjem nediskriminirajuće sveukupne demokratije u Bosni i Hercegovini.

Amerika ima tradiciju nadilazenja opstrukcije pravdi kao i smisao za neopodnost trajnog karaktera te misije. Jedino pitanje koje ostaje jeste da li ćemo doživjeti da odluka i moralno uvjerenje preovladaju. Ne da prosto zaustavi rat, što je junačko djelo samo po sebi, već da li će novo doba američke diplomacije posjedovati moralni kompas da završi posao i ispuni jednom dato obećanje.

Bosna i Hercegovina je mjesto i vrijeme da se načine zavjeti. Moramo se sjetiti i otići do dna, progurati strateška pitanja, jer to će biti zavještanje! - zavjet *uklanjanja rezultata genocida* i ispunjene pravde.

Bez obzira koliko krunsko postignuće je Dejton danas ono nije kompletno sve dok se ne obnovi ljudsko dostojanstvo. Bez njegove evolucije, vrijednost Dejtona se svodi na spašene živote i nagrađeni genocid. Zavjet *uklanjanja rezultata genocida*, s druge strane, će ostati u historiji kao djelo Administracije i tima vanjske politike koji su prepoznali i učinili mogućim ovaj moralni imperativ i pragmatičnu priliku za ostvarenje još jedne epizode američkog vođstva. Tek onda Dejtonski sporazum će se moći nazvati jednim od najboljih dijela američke diplomatije i najefikasnijim suzdržavanjem korištenja vojne sile.

Bez ikakve sumnje, *otklanjanje rezultata genocida* u Bosni i Hercegovini bi jasno pokazalo jedinstveni kapacitet Amerike da projektira dobronamjernu silu i da se, što je najvažnije,

BANU

stvari urade i završe. Možda će najpogodniji da pomogne da se postigne ovaj zavjet u ime američkog naroda i Administracije predsjednika Obame biti upravo potpredsjednik Bajden.

Vaša Ekselencijo Klinton,

Završavajući ovo otvoreno pismo mi se uzdamo u Boga i u Vaše dobro srce da će naš glas doći do predsjednika Baraka Obame i potpredsjednika Đoa Bajdena (Joe Biden), koji, mi se nadamo, neće dopustiti da se genocid nagrađuje.

Bože, mi smo učinili što smo mogli da na najbolji način prenesemo poruku našim prijateljima, a ostalo je, Bože, Tvoja milost!